

□ Ценностти

МУЗЕЙ НА КРАЯ НА СВЕТА

Шест експозиции в Малко Търново събират цяла Вселена от история, традиции, фолклор и... студентски хъс

Велиана Христова

На 25 октомври е денят на Малко Търново - на този ден през 1913 г. градът е освободен от османско робство и се връща в лоното на Царство България. Догодина ще стане век оттогава. Ако след два дни попаднете там, няма да съжалявате. Кметът Иlian Янчев, който бе избран мината есен и се прочу тази година с това, че забрани чалгата на тържествата за 109-ата годишнина от Илинденско-Преображенското въстание на Петрова нива, ще ви посрещне и ще ви покаже как се пази историческа памет в тази магическа планина - Странджа.

За човек, който не е идвал в Малко Търново, това е краят на света. Общината се намира в сърцето на Странджа, изцяло на територията на Природен парк "Странджа". Оттук до Царево са 56 км, а границата с Турция е на хърлей място - само на 9 км. Самата планина е труднопроходима, макар да е ниска, и е наистина вълшебна - попаднеш ли

цивилизации Изток-Запад", в който известната тракология проф. Валерия Фол събира студенти и преподаватели вече 11 години. Създател на музея тук през 1983 г. е проф. Александър Фол и затова в централната къща е уредена малка експозиция за него самия и за проучванията му в Странджа. Всъщност музеят - това са 4 къщи, в които са подредени 6 постоянни експозиции.

Струва си да се кажат няколко думи за самите къщи, направо красавици. Навремето са били полуусъборени, после са възстановени от държавата и регистрирани като паметници на културата, реставрациите са продължавали допреди три години. Три от тях са възрожденски, с много характерна архитектура, принадлежали са на един от богаташките родове в Малко Търново - рода Дякови. Строени са около 1900 г.

Агности Дяков е бил търговец, изкупувал е продукцията на всички колибарски селища наоколо в едно големо тържище в Малко

Ивелина
Иванова

рия, и в чужбина. Вече е събрала огромен архив със снимки и документи за над 200 потомци на фамилията, направила е родословно дърво. Твърди, че това е станало смисъл на живота ѝ. Всичко предоставя на музея, разбира се, и е щастлива, че къщите на дедите ѝ днес са лицето на града.

Четвъртата къща в центъра на Малко Търново и етнографската експозиция в нея с автентични обекти и предмети от източно-рупския регион са изцяло създадени от Ивелина. Къщата е най-ранна, строена е около 1840 г. Това е домът на кап. Стамат Икономов - един от идеолозите на Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г. А всъщност и експозициите за новата история и Преображенското въстание и за нематериалното културно наследство на този край са нови и са дело на Ивелина Иванова. Тя самата разказва:

"Учила съм антична история и новата история ми беше мътна и кървава. Но където си най-слаб, там трябва да наблегнеш. Когато дойдох, експозицията беше ужасна, не ми проговаряше по никакъв начин. Зарових се в книгите, изчетох купища литература и с тримата сътрудници в музея започнахме да пишем текстове за стеновете край експонатите - дума по дума, три месеца. Защото не е работа само да наредиш витрини и да пишеш отдолу "еди-кой си, член на смъртна дружина". Нали трябва да се обясни какво е това смъртна дружина, какво е значението на въстанието, кои са хората, които са се били и умирали за този край".

И наистина, залите са пропити с атмосферата на въстанието, а са и истински образователен център - дават богато, макар и сбито, познание за въстанието.

Чудно място и за ученици, и за родителите им. Но като че ли най-интересна е експозицията за нематериалното културно наследство на Странджа - нестинарите като вяра и традиции (които нямат нищо общо с развлечателните огненоди по хотели край морето), Белият кукер, странджанските параклиси и светци. Личи, че тази експозици

общността си. И без това в общината са останали под 5000 души".

През тази година част от студентите - участници в момента в

Белият кукер

Летния университет, са били тук на двуседмична практика. Обиколили са 4 от 12-те села на общината и са им направили "досиета" с разкази на местни жители, възрастни и млади - за традициите, за историята, за бита, за легендите, спомени за най-известните нестинари и какво ли не. За организацията са помогнали всички кметски наместници, а събраният материал е безценна помощ за музея. Ако сами го правехме, щяхме да обикаляме с месеци, казва Ивелина. А сега, ако след 20 години някой иска да узнае нещо за с. Заберново например, отваря досието и чете. Иначе това живо наследство се загубва заедно с хората, с възрастните странджанци, пък и студентите научават на практика каква е работата в един музей, обясняват я.

По време на Летния университет през септември в музея вече бе подредена изложба със снимки и материали, събрани от студентите през лятото при обхождането на селата.

Отделна експозиция представя иконната живопис с образци от странджански майстори - сред тях има няколко направо уникатни икони. Истинска атракция, наред с познавателната си страна, е природната сбирка, представляща специфичната флора и фауна на Странджа - тук в телефонна кабина човек може да "поговори" с птиците на техния "език", да влезе в "тъмната стая", за да усети странджанска гора нощем, да "общува" с насекомите, да види тукашните минерали и природни изкопаеми и т.н. Децата остават най-дълго в тази експозиция.

На стр. 15

Залите за Илинденско-Преображенското въстание

веднъж в нея, непременно се връщаш. Тегли те. Не само с природата, но и с невероятно богата си и древна история, от която е зачената цивилизацията на Европа, с неповторимите фолклорни традиции, с магията на нестинарите, запазили обредните традиции на древните траки, преплетени с истински култ към християнските светци - св. Богородица, св. Илия и св. Марина, св. Константин и Елена. А в центъра на града е живото доказателство, че Странджа може да се превърне в съдба - Ивелина Иванова, директор на Историческия музей в Малко Търново. Жената, отказала се от примамките на столицата, за да се пресели със съпруга и двете си деца в сърцето на Странджа и да ги служи - на нея, на историческата памет на региона и на българите, все повече от които с нейна помощ откриват очарованието на този край.

Часът е 9 сутринта, а пред музея вече пристигват първите посетители - семейство с деца и група младежи, дошли от Царево да видят музея. От март месец насам е все така, уж идват за малко, пък остават с часове, казва Ивелина. Има правото да е видимо доволна, защото голяма част от експозициите са изцяло нейно дело. Тя е завършила НБУ и е била сред първите участници в Летния университет "Странджа" планина и преносят на

С Летния университет